

СИЛАБУС КУРСУ
«Вплив тривожності на розвиток особистості»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
для студентів спеціальності «053 Психологія» (ОПП «Практична психологія», ОПП «Психологія розвитку особистості»)
педагогічного факультету

Назва курсу	«Вплив тривожності на розвиток особистості»
Адреса викладання курсу	м. Київ, вул. Олександра Кониського 8 / 14, 10 поверх, 10-8
Контактна інформація щодо викладача	Халько Марина Сергіївна m.s.khalko@npu.edu.ua
Консультації з курсу відбуваються	Щоп'ятниці з 11.00 до 14.00
Сторінка курсу	
Передумови зарахування на курс	Вивчення даної дисципліни неможливе без професійних знань і умінь, набутих при опануванні курсів: «Загальна психологія з практикумом», «Вікова психологія», «Психодіагностика», «Психологічне консультування», «Основи психокорекції».
Мета та завдання курсу	<p>Метою вивчення вибіркової дисципліни «Вплив тривожності на розвиток особистості» є ознайомлення студентів з віковими та індивідуальними формами прояву тривожності, з її причинами та наслідками, способами компенсації та подолання тривоги; розкриття методів психодіагностики та психокорекції тривожності у дітей та підлітків.</p> <p>Основними завданнями вивчення дисципліни є:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ознайомлення здобувачів із критеріями та ознаками різних видів тривожності: загальної (особистісної), ситуативної (шкільної, міжособистісної), відкритої та прихованої; з віковою динамікою змісту страхів та тривоги у дітей та підлітків; формами прояву тривоги та тривожності та способи їх подолання; • ознайомлення із роллю соціально-психологічних та біологічних детермінант у виникненні тривожності; з сутністю та взаємозв'язком понять «тривожність», «тривога», та «страх»; • оволодіння методами психодіагностики особистісної та ситуативної тривожності у дітей та підлітків; • формування навичок психокорекції та профілактики тривожності у дітей та підлітків; • формування навичок надавати рекомендації і проводити просвітницьку роботу з членами родини дітей з підвищеним рівнем особистісної тривожності; • оволодіння методами корекційно-розвиваючої роботи з тривожними дітьми та підлітками.

Міждисциплінарні зв'язки	Зміст курсу тісно пов'язаний із такими дисциплінами: «Вікова психологія», «Психодіагностика», «Консультативна психологія», «Дитяча психотерапія», «Основи психокорекції».
Інформація про курс (про що йде мова)	Курс «Вплив тривожності на розвиток особистості» складається з двох модулів. У змісті першого модуля «Теоретичні підходи до вивчення тривожності» висвітлюється сутність проблеми тривожності у працях вітчизняних та західних психологів: історія та сучасність. Сутність понять «тривога», «страх» і «тривожність», вплив тривожності на діяльність і розвиток особистості. У змісті другого модуля «Вплив тривожності на діяльність та розвиток особистості. Методи діагностики та шляхами психокорекції тривожних дітей і підлітків», висвітлюються методи психодіагностики тривожності у дітей та підлітків. Сутність проєктивних та вербальних тестів, які виявляють різні види тривожності. Шляхи профілактики дитячої та підліткової тривожності. Тренінгова робота з батьками та дітьми.
Чому це актуально, цікаво чи важливо?	Опанування курсу дає можливість оволодіти знаннями про вікові та індивідуальні форми прояву тривожності, з її причинами та наслідками, знаннями про роль тривожності на діяльність і розвиток особистості; оволодіти певними прийомами та методами спрямованими на подолання тривоги; способами компенсації.
Місце навчальної дисципліни в системі професійної підготовки фахівця	Навчальна дисципліна «Вплив тривожності на розвиток особистості» є варіативною.
На які питання відповідь курсу і його головний аргумент?	У процесі вивчення курсу майбутній фахівець оволодіває необхідними знаннями про вікові та індивідуальні прояви тривожності і тривоги, детермінанти її виникнення та методи діагностики та психокорекції тривожності у дітей та підлітків. Отримані знання та практичні навички сприятимуть розширенню уявлень студентів про такі психічні явища як тривога, страх та тривожність, біологічні та соціально-психологічні передумови їх виникнення, розкриттю вікових та статевих відмінностей у проявах та змісті страхів і тривоги, набуттю інформації про види тривожності та ознайомленню з методами діагностики та шляхами психокорекції тривожних дітей і підлітків.
Очікувані результати навчання	<p>Компетентності:</p> <p>ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.</p> <p>СК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.</p> <p>СК2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.</p> <p>СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.</p> <p>СК5. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій.</p> <p>СК6. Здатність самостійно планувати, організувати та здійснювати психологічне дослідження.</p> <p>СК7. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.</p>

	<p>СК8. Здатність організувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).</p> <p>СК9. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу відповідно до запиту.</p> <p>Програмні результати навчання:</p> <p>ПР5. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.</p> <p>ПР6. Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження.</p> <p>ПР7. Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки.</p> <p>ПР8. Презентувати результати власних досліджень усно / письмово для фахівців і нефаківців.</p> <p>ПР12. Скласти та реалізувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів тощо, відповідно до вимог замовника.</p> <p>ПР18. Вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії.</p>
<p>Методи навчання</p>	<p>Пояснювально-ілюстративні, інтерактивні: мікрореконструкції, інверсії, емпатії, інциденту, вирішення кейсів, дискусії. Розв'язування психологічних завдань.</p>
<p>Перелік основних практичних завдань</p>	<p>Модуль 1. «Теоретичні підходи до вивчення тривожності. Аналіз проблеми тривожності у працях вітчизняних та західних психологів: історія та сучасність»</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сутність понять «тривога», «страх» і «тривожність». 2. Дослідження тривожності у працях філософів 19 ст., психологів 20 ст. 3. Функції тривожності та її прояви на фізіологічному, поведінковому рівнях 4. Сутність поняття «тривога» і «тривожність» у психологічних теоріях фрейдизму, неофрейдизму, гештальтпсихології та інших напрямках. 5. Порівняльний аналіз. <ul style="list-style-type: none"> - Аналіз поняття «тривога» у працях західних та вітчизняних психологів. - Аналіз поняття «страх» у працях західних та вітчизняних психологів. - Сутність поняття «тривожність» на сучасному етапі розвитку психологічної науки 6. Характер переживань та форми прояву тривоги у дітей та підлітків. Динаміка рівня тривожності у школярів. 7. Теорія Р.Мея, дослідження А.Захарова та А.Прихожан. 8. Психологічний зміст та прояв тривожності на різних етапах дитинства. Дитячі страхи. Специфіка емоційних переживань у хлопців та дівчат. 9. Класифікація видів тривожності за З.Фрейдом, А.Прихожан, К.Спілбергером. 10. Вплив тривожності на успішність навчальної діяльності школярів, соціальну адаптацію у колективі. 11. Поняття базальної тривоги та стратегії оптимізації міжособистісних стосунків за К.Хорні. 12. Сутність особистісної та ситуативної тривожності. Шкільна тривожність: причини та наслідки. 13. Теорії Я.Стреляу, В.Мерліна про роль темпераменту у схильності особи до прояву тривожності.

	<p style="text-align: center;">Модуль 2. «Методи діагностики та шляхами психокорекції тривожних дітей і підлітків»</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Методи діагностики тривожності у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку 2. Методи діагностики тривожності у підлітковий та юнацький період. 3. Сутність програми тренінгу «Взаємодія батьків з тривожними дітьми» за Є.Лютовою, Г.Моніною. 4. Методи діагностики тривожності у дітей та підлітків. Роль спостереження та проєктивних тестів у дослідженні тривожності у період дитинства 5. Методики діагностики окремих видів тривожності у шкільний період. 6. Емпіричні методи збору інформації про тривожність у дитячому та підлітковому віці. – Малюнкові проєктивні тести тривожності для дітей. – Вербальні тести та опитувальники, спрямовані на виявлення різних видів тривожності у молодшому шкільному, підлітковому та юнацькому віці. 7. Шляхи психокорекції тривожності у дитячий та підлітковий період. 8. Шляхи профілактики тривожності у дітей та підлітків. 9. Шляхи психокорекції та профілактики дитячої та підліткової тривожності. Методи психокорекції тривожності у різних теоретичних напрямках: поведінковому, гуманістичному, психоаналітичному, у гештальт-психології. Окремі види психотерапії страхів і стану тривоги: арт-терапія, казкотерапія, ігрова та пісочна терапія. Етапи корекційної роботи з тривожними дітьми (та батьками) за А.Захаровим та О.Хухлаєвою. 10. Напрямки психопрофілактики та психокорекції тривожності у дітей та підлітків. Методи психокорекції тривожності у різних теоретичних напрямках. Ігри та вправи, спрямовані на зняття напруження, підвищення самооцінки та набуття навичок самовладання. Психотерапія дитячих страхів: арт-терапія, казкотерапія, ігрова та лялькотерапія. 11. Тренінгова робота з тривожними дітьми та їх батьками. Програма тренінгу взаємодії батьків з тривожними дітьми за Є.Лютовою, Г.Моніною.
<p>Література для вивчення дисципліни</p>	<p>Основна:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Васьківська С.В. Про дитячу тривожність //Початкова школа.–1993.– № 9.–С. 8-11. 2. Ведяєв Ф. Емоційно-стресові стани. – К., 1979. – 54 с. 3.Ентоні М., Рова Карен. Розлад соціальної тривоги.– Львів: 4. Кириллова Е., Беяєва Е.. Тревожный ребенок. – Харков: Основа, 2012. – 192 с. 5. Маркер К., Ейлворд Е. Генералізований тривожний розлад. – Львів: Свічадо, 2017. – 123 с. 6. Макух О.І. Особливості межових психічних станів молодших школярів у процесі навчальної діяльності: автореф. дис.. на здобуття наук. ступеня канд.. псих. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психо-логія». – К., 2009. – 24 с. 7. Моліцька М. Терапевтичні казки. – Львів: «Свічадо», 2009. – 200 с. 8.Ольховецький С.М. Психологічні чинники та засоби подолання страхів у підлітковому та молодшому юнацькому віці: дис.. канд. псих. наук: 19.00.07 / Ольховецький Сергій Миколайович. – К., 2007. – 223 с. 9. Скляренко О.М. Психологічні детермінанти та психокорекція шкільних страхів у молодших школярів: дис... канд. психол. наук: 19.00.07. – К., 2005. – 246 с. 10. Співак Л.М. Особливості шкільної тривожності молодших шко-лярів із

труднощами у навчанні // Психологія: 36. Наук. Праць. Вип. 3. – К.: НПУ, 1998. – С. 132-136.

11. Стоссел С. Епоха тривожності. Страх, надії, неврози і пошуки душевного спокою. – Київ: Центр навчальної літератури, 2019. – 450 с.

12. Томчук С., Томчук М. Психологія тривоги, страху та агресії особистості в освітньому процесі. – Вінниця: КВНЗ «ВАНО», 2018. – 200 с.

13. Фройд З. По той бік принципу задоволення. – Харків: Фоліо, 2019. – 155 с.

14. Шебанова В.І. Дослідження тривожності у дітей молодшого шкільного віку // Педагогіка і психологія. – 2001. – №2. – С. 108-117.

15. Шукалова О.С. Вплив батьківського відношення на особливості пізнавального інтересу молодших школярів // Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Психологія. – Харків: ХНПУ, 2008. – Вип. 28. – С. 172-179.

16. Ялом І. Вдивляючись у сонце. Долаючи страх смерті. – Київ: КСД, 2020. – 334 с.

Допоміжна

1. Ананьєв А.М. Візуальна психодіагностика емоційних проявів у учнів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія». – Одеса, 1996. – 23 с.

2. Власенко О. Діагностика тривожності п'ятикласників. Адаптація до середньої школи // Психолог. – 2007. – № 35 (275). – С. 11-13.

3. Вікова психологія: Навч. посіб. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. – К.: Просвіта, 2001. – 448 с.

4. Віннічук Ю., Опанасюк Г. Хто «Я»? Корекційно-розвивальна програма з використанням методів арт-терапії / Ю. Віннічук, Г. Опанасюк // Психолог довілля. – 2001. - №1. – С. 42 – 52.

5. Загальна психологія: Підруч. для студентів вищ. навч. закладів / За загальн. ред. акад. С.Д. Максименка. – К.: Либідь, 2002.- 318 с.

6. Залеська О. Дитячий психотерапевтичний кабінет / О. Залеська // Психолог довілля. – 2010. - №10. – С. 32 – 36.

7. Занюк С. С. Психологія мотивації та емоцій: навч. посібник. – Луцьк: Волинський держ. ун-т, ім. Л. Українки, 1997. – 306 с.

8. Омельченко Я.М. Психологічна допомога дітям із тривожними станами. Київ : Шкільний світ, 2011. 112 с.

9. Семиченко В.А. Психічні стани. – К.: Магістр-S, 1998. – 208 с.

10. Сидоренко Ж.В. Теоретичні підходи до вивчення психологічного здоров'я та передумов самозадачування особистості з його досягнення // Актуальні проблеми психології. – 2009. – Т. 7, №19. – С. 222-226.

11. Ставицька С.О. Прояв та подолання особистісної тривожності у школярів. Психологія. 1998. С. 168–173.

12. Циганчук Т.В. Динаміка переживання стресу студентами 1-4 курсів ВНЗ. Збірник наукових праць інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПНУ. Київ : Книга, 2010. 360 с.

13. Forgas J.P. Mood and judgment: The affect infusion model (AIM) // Psychological Bulletin. – № 117. – P. 39-66.

14. Miller, N. E. Studies of fear as an acquirable drive. Fear as motivation and fear-reduction as reinforcement in the learning of new responses // Journal of Experimental Psychology. – № 38, P. 89-101.

15. Mowrer O.H. A stimulus-response analysis of anxiety and its role as a reinforcing agent. Psychol. Rev., 1939. \

16. Mowrer O.H. Learning theory and behavior. – New York: John Wiley, 1960.

17. Mowrer O.H. The crisis in psychiatry and religion. – Princeton, NJ., Van Nostrand, 1961.

18. Schachtel E.G. Metamorphosis. New-York: Basic Books, 1959.

19. The European health report, 2002. – Copenhagen: WHO, 2002. – V, 156 p.: ill.

20. The May R. The meaning of anxiety. – N.-Y., 1979. – p. 179-205.

21. Tomkins S.S. Affect, imagery, consciousness. Vol. 1. The positive affects. -New-York: Springer, 1962.

22. Watson J.B., Rayner R. Conditioned emotional responses // Journal of Experimental Psychology. – № 3. – P. 1-14.

23. Weiner B. The Emotional Consequences of Causal Attributions // Affect and Cognition. The Seventeenth Annual Carnegie Symposium on Cognition. – New York, 1982.

24. Weiss M., Cain B. The residential treatment of children and adults with school phobia // American Journal of Psychiatry. – 1964. – №23. – P. 103 – 114.

25. Wolpe J. Experimental neuroses as learned behavior, „British J. Psychol.“, 1952, 43, p. 243–268.

Політика курсу

Політика щодо дедлайнів та перескладання:

Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності).

Перескладання модулів відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Політика щодо академічної доброчесності: Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів).

Політика щодо відвідування: Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, працевлаштування, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із викладачем. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися усіх строків, визначених для виконання усіх видів письмових робіт, передбачених курсом.

Політика оцінювання

Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою протягом семестру

Вид діяльності	Максимальна кількість балів за одиницю	Кількість одиниць до розрахунку	Всього
Робота на семінарському (практичному) занятті (в тому числі доповідь, виступ, повідомлення, участь у дискусії)	8	6	48
ІНДЗ	12	1	12
Модульна контрольна робота	20	2	40
максимальна кількість балів 100			

Залік 100 б. Підсумкова оцінка: середнє арифметичне оцінок за семестр.
Політика виставлення балів. При цьому обов'язково враховуються присутність на заняттях та активність студента під час семінарських (практичних) занять

